

Emilsen, K. og Bratterud, Å. (2013) *Barnehage som barneverntiltak – et kvalitativt godt tilbud for barn og deres foreldre?* In: Pærlussen, I., Moen, B.B., Reinertsen A., Solhaug, T.: FoU i praksis 2012 conference proceedings, Akademika forlag Trondheim, pp. 78-85

FøU i praksis

Barnehage som barneverntiltak

– et kvalitativt godt tilbud for barn og deres foreldre?

Kari Emilsen* og Åse Bratterud†

Barnehage som tiltak er det mest brukte barneverntiltaket for barn mellom 0 og 5 år. Tiltaket har til hensikt å styrke barnets og familiens ressurser og foreldrenes omsorgskompetanse. Barnehageansatte har derfor en svært viktig rolle med å følge opp barn som lever under vanskelige forhold hjemme. Prosjektet «Barnehagen som barneverntiltak», er et samarbeid mellom Redd Barna, NTNU Samfunnsforskning ved avdeling BUS Midt-Norge, og DMMH. Målet er å innhente kunnskap om bruken av barnehagen som hjelpetiltak, og bidra til et mer målrettet og kvalitativt bedre tiltak for barn og deres familier. Resultater fra kartlegging gjennomført blant barnevernledere viser at barnehagen anses som et godt tiltak hvis barnehagen holder god kvalitet. Barnehagen kan ivareta stimulering av utvikling, sosial kompetanse og bidra med veiledning av foreldre etter behov. Barnehagen er også en viktig samarbeidspartner for barnevernet i arbeidet med å støtte foreldre og barn som har det vanskelig.

Barnehagen som barneverntiltak

De fleste barn i Norge i dag har plass i barnehage, i følge SSB (2011) har 89 % av barn mellom 1 og 5 år barnehageplass (27.7100 barn). Dette gjør barnehagen til en viktig arena for barna og deres familier, og særlig for de barna som er i risiko for sviktende omsorg hjemme. Ansatte i barnehagen har en viktig rolle med å følge opp barn som trenger ekstra støtte. Barnehage som tiltak fra barnevernet er det mest brukte tiltaket for barn mellom 0 og 5 år. I 2011 hadde 4.493 barn dette tiltaket (SSB 2012). Dette betyr at ordningen benyttes ofte, og omfatter mange barn og familier. Det er i dag økt fokus på forebyggende arbeid for barn og familier, særlig for de barna som ikke har gode nok omsorgspersoner hjemme. Barnehagen blir derfor viktig i forhold til tilknytning, omsorg, trygghet og hverdagsliv. Tiltakets hensikt er å styrke barnets og familiens ressurser og foreldrenes omsorgskompetanse, og forebygge behov for mer alvorlige inngrep som for eksempel omsorgsovertakelse. Målsettingene er ofte flere. For barna kan det være å oppleve alternative og bedre forhold til voksne enn det de opplever hjemme. Det kan også være å la dem oppleve et mer stimulerende miljø og å styrke sosial kompetanse. Barnevernet og andre deler av hjelpeapparatet kan også få informasjon om barna og familien som kan gjøre det lettere å vurdere hva slags andre tiltak som eventuelt bør settes inn. For foreldre dreier det seg både om avlastning, støtte og råd i forhold til barna. Loven gir mulighet til å bruke pålegg dersom foreldrene ikke ønsker å ta i mot plass i barnehagen, noe som understreker at tiltaket ofte anses som tjenlig (Bunkholdt og Larsen 1995). Tiltaket skal også tilpasses barnets «særlige behov» og skal være egnet til å redusere de aktuelle problemene og forbedre barnets og familiens situasjon (BLD 2009). Oppfølging av hjelpetiltaket er en viktig forutsetning for at det skal lykkes som et forebyggende tiltak.

Teoretisk forankring

I barndomssosiologien er det vanlig å skille mellom livssituasjonen her og nå, *well-being*, og hvordan livssituasjonen påvirker barnets utviklingsmuligheter, *well-becoming* (Frønes 2010). Å fokusere på barns levekår er viktig i arbeidet med å gi barn en god oppvekst og et godt voksenliv. For å forstå barns levekår er det sentralt å forankre det i sosialiseringprosesser og utvikling av livsløpet (Elder 1999 i Frønes 2010).

*Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning (DMMH)

†Reginelt kunnskapsenter for barn og unge – Psykisk helse og barnevern

Levekår handler ikke bare om ressurser materielt sett, men også om utviklings- og fremtidsmuligheter. Et nyttig perspektiv er derfor hvordan dårlige levekår i bred forstand kan føre til manglende sosial inkludering. Dårlige levekår i en fase kan føre til økt risiko for dårlige levekår senere i livet (Frønes 2010). For barn er levekår i stor grad knyttet til utviklingsmuligheter, og hvis forutsetningene for utvikling ikke ivaretas i familien vil dette kunne påvirke det videre livsløpet. I følge barnekonvensjonen har alle barn rett til en levestandard som er tilstrekkelig på alle områder, og til at nødvendige livsvilkår for utvikling er sikret.

Barnehagen har en viktig rolle i forhold til å bidra til respekt for menneskeverdet og bygge på grunnleggende verdier som er forankret i menneskerettighetene, noe som er nedfelt i barnehagens formål. Barnehagen skal også i følge § 2 i Lov om barnehager, ha en helsefremmende og en forebyggende funksjon (Prop.105 L (2009–2010)). Barns rett til beskyttelse mot svikt i omsorgen og alle former for vold og overgrep er nedfelt som et viktig prinsipp i barnekonvensjonen, som bygger på menneskerettighetene. Barns rett til beskyttelse er fanget opp og utdypet i lovverk hvor målet er å beskytte barn og gi rettigheter til medbestemmelse og innflytelse i eget liv, dette ser vi i barnevernloven. I barnevernkonvensjonenes artikkel 19. er dette eksplisitt uttalt.

Barn har rett til beskyttelse mot alle former for fysisk eller mental vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelser, mishandling eller utnytting - derunder seksuelt misbruk.

På tross av dette er det mange ansatte i barnehagen som ikke evner å omsette hva barnekonvensjonen betyr i praksis (Emilsen og Stordal 2012). Barnehagen møter mange av de barna som utsettes for vold, overgrep og alvorlig omsorgssvikt. Vi vet at tidlig intervensjon nytter og den daglige kontakten med barn og familier gir barnehagen en viktig posisjon til både å kunne oppdage at barn er utsatt for vold i familien, og til å følge opp og støtte barna i etterkant (Øverlien og Sogn 2007). Barnehageansatte treffer foreldrene hver dag og har mye kunnskap om det enkelte barns oppvekstforhold hjemme. De barna som klarer seg best gjennom en oppvekst med sviktende omsorg, har ofte hatt tilknytning til en voksen utenfor familien. I barnehagen ligger forholdene godt til rette for å kunne tilby barnet dette. Barnehageansatte har en svært viktig rolle i forhold til å kunne følge opp barn som lever under vanskelige forhold hjemme (Bratterud og Emilsen 2010).

Barnevernets rolle er nettopp å sørge for gode livsvilkår for barn her og nå, men også å se fremover og ha et livsløpsperspektiv, og dermed sørge for at de sikres en god voksentilværelse. I følge Clausen og Kristofersen (2007) marginaliseres ofte barn som har vært i kontakt med hjelpeapparatet i ungdoms- eller voksen alder. Faktorer som skaper marginalisering påvirker derfor barns grunnleggende rettigheter og deres utsikter til et godt og verdig liv som unge og voksne. Med andre ord har barnehagen og barnevernet hver sine roller i forhold til å ivareta barns universelle og individuelle rettigheter og behov, samtidig er intensjonen sammenfallende. Dette gjør at samarbeid er svært viktig for at målet skal nås. Barnehagen må være parat til å oppfylle sin rolle gjennom å være bekymret for barns situasjon. Det er viktig at de som arbeider i barnehagen kjenner til sitt ansvar for å melde sin bekymring, slik at barnevernet kan sette inn tiltak ved behov, eller følge opp et allerede igangsatt tiltak. Tidligere undersøkelser viser at 60 % av de barnehageansatte i Midt-Norge har erfart å være alvorlig bekymret for et barns omsorgssituasjon. De barnehageansatte er bekymret for forhold knyttet til barnet (atferdsendringer og synlige tegn på vold og seksuelle overgrep). De er også bekymret for forhold knyttet til foreldrenes rusmisbruk eller psykiske helse (Emilsen og Bratterud 2011). Kartlegging viser at godt over halvparten av de spurte var bekymret for at barn i barnehagen hadde foreldre med psykiske lidelser, og mange var bekymret for om et barn er vitne til vold. Hele 41 % av de spurte var bekymret for om et barn utsettes for fysisk vold og 44 % for psykisk vold. Så mange som 25 % av de barnehageansatte i denne undersøkelsen har vært bekymret for om barn i barnehagen utsettes for seksuelle overgrep (Bratterud og Emilsen 2009). Det er derfor viktig at barnehagene har rutiner for hvordan de skal arbeide med en bekymring for et barn. Emilsen og Bratterud (2011) viser at de fleste barnehager hadde rutiner for hvordan de skal melde, samtidig som mange har opplevd å være usikker på om en bekymring bør meldes til barneverntjenesten.

Flere har påpekt betydningen av et godt samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten. Killèn (2009) mener at forventningene til barnehagen som tiltak er såpass omfattende at man ikke kan forutsette at alle barnehager kan oppfylle dem, og i hvert fall ikke uten grundig og systematisk oppfølging fra barneverntjenesten. Hun viser også til faren ved at barnehagen som tiltak ikke brukes på en bevisst og systematisk måte, kan være at tiltaket virker mot sin hensikt. Da kan barnehagen få en tildekkende

funksjon, ved at de tildekker hvor dårlig omsorgssituasjonen i hjemmet er. Sagbakken (2004) hevder også at tilbudet som gis i barnehagen som tiltak fra barnevernet kan beskrives som et ubetinget gode, uten konkretisering eller problematisering, noe som kan være risikabelt. Hun hevder at det kan se ut som at barnehagen er bra for de barn som allerede har det bra, mens den overser og ikke er bevisst på sitt tilbud til barn som har en vanskelig livssituasjon. Hun savner en kritisk vurdering av tilbudet ut fra de særlige behov barna har. Etter barnevernlovens § 4-5 skal det ved ethvert tiltak utarbeides en tidsavgrenset tiltaksplan, barnevernet skal holde seg orientert om barnet og familien, vurdere om hjelpen er tjenlig, og om det er nødvendig med nye tiltak.

Prosjektets organisering, mål og metode

Prosjektet «Barnehagen som barneverntiltak» er et treårig samarbeidsprosjekt mellom Barnevernets Utviklingssenter i Midt-Norge (BUS) ved NTNU Samfunnsforskning, Dronning Mauds Minne Høgskolen for førskolelærerutdanning og Redd Barna. Prosjektledelse er lagt til BUS. Prosjektet har vært finansiert av Ekstrastiftelsen Helse- og rehabilitering. Prosjektet har hatt en referansegruppe bestående av representanter fra barnehager, barneverntjenester og høgskoler i Midt-Norge. Denne referansegruppa har vært aktiv i bruk for å nå de ulike målgruppene i prosjektet.

Prosjektets hovedmål har vært å belyse hva som gjør barnehagen til et kvalitativt godt og målrettet forebyggende tiltak for barn og deres familier. Intensjonen er at prosjektet skal bidra til kunnskaps- og tiltaksutvikling, informasjonsspredning og opplysningsarbeid. Målet er å se hvor utfordringer ligger og på grunnlag av det forbedre praksis til barns beste. Kompetanseutvikling, med vekt på hvordan barnehagen kan bli et bedre hjelpetiltak for barn og deres familier, er et viktig mål med prosjektet. Vi har sett nærmere på hva som er barnehagens rolle, ansvar og kompetansebehov. Hvilke forventninger som finnes til barnehagen, hva som må endres for å imøtekomme nye kompetansebehov, både i utdanningene og fagpolitisk. Følgende problemstillinger har vært sentrale i prosjektet.

- Hva gjør barnehagen til et godt hjelpetiltak?
- Hvem får dette tiltaket?
- Hvordan begrunnes tiltaket i forhold til familiens livssituasjon og barnas omsorgsbehov?
- Hva er barneverntjenesten forventninger til barnehagene?
- Hvordan forberedes og følges barn, foreldre og barnehagen opp av barneverntjenesten?

Kartleggingen var i form av en survey til barneverntjenestene i Midt-Norge. Det ble sommeren 2011 sendt ut et elektronisk spørreskjema ved hjelp av Questback til alle (på det tidspunktet) 63 barneverntjenestene i Midt-Norge. Spørreskjemaet ble kvalitetssikret i referansegruppen for prosjektet og følger vanlige forskningsetiske retningslinjer. Prosjektet ble meldt til NSD. Spørsmålene var utformet som påstander med faste svaralternativ som barnevernlederne skulle ta stilling til og som åpne spørsmål der de kunne skrive inn svar selv. De åpne svarkategoriene ble benyttet av stort sett alle og ga oss et kvalitativt datamateriale i tillegg til det kvantitative. Barnevernlederne ble bedt om å svare på spørsmål som omhandlet:

- Barneverntjenestens generelle vurdering av barnehagen som tiltak
- Samarbeid mellom barneverntjenesten og barnehager
- Vurdering av kvaliteten på tiltaket og hvordan det kan bli bedre
- Begrunnelser for å bruke barnehage som tiltak
- Samhandling og kommunikasjon mellom barneverntjeneste og barnehager

Det ble mottatt svar fra kun 24 av de 63 barnevernlederne, noe som utgjør en svarprosent på 38 %. Den lave svarprosenten gjorde det vanskelig å bruke de kvantitative dataene. I følge Ringdal (2001) bør ikke svarprosenten være under 50 %. På grunn av den lave svarprosenten har vi i denne artikkelen valgt å

konsentrere oss om å formidle resultat fra undersøkelsens kvalitative del. De åpne svarkategoriene ble fylldig besvart og ga et bra kvalitativt materiale. Dette datamaterialet ble tematisk systematisert med tanke på å kunne analysere ulike vurderinger av barnehage som hjelpetiltak, og for å se på hvilke typer vurderinger som var mest vanlige.

Det er også skrevet to masteroppgaver i spesialpedagogikk innenfor rammene av prosjektet. Den ene er en studie av foreldrenes opplevelse av å bruke barnehageplass som et hjelpetiltak i barnevernet (Jektvik 2011), mens den andre er en studie av samarbeidet mellom barnehagen og barnevernet sett fra barnehagens perspektiv (Halvorsen 2011).

Resultater og drøfting

I det følgende fremlegges og drøftes deler av resultatene fra kartleggingen. Vi vil se nærmere på resultatene som omhandler hvordan barnevernlederne vurderer barnehagen som hjelpetiltak.

Siden barnehage er et tiltak som er mye brukt, anså vi det som sentralt å undersøke hvordan lederne selv beskrev målet med tiltaket. Vi ba derfor barnevernlederne gi en kort beskrivelse av målene med å bruke barnehage som tiltak. Resultatene viser at det hovedsakelig var to hovedbegrunnelser. Én målsetting omhandlet barnet og dets utviklingsmuligheter, mens den andre handlet om å avlaste foreldrene og avhjelpe familiesituasjonen. Dette er i tråd med lovverk og det som uttales i veileder for samarbeid mellom barnehage og barnevern (BLD, 2009).

Barnevernlederne var samtidig opptatt av at barnehage ikke skal være det eneste tiltaket, men inngå som en del av en tiltakspakke for familien. En av barnevernlederne uttrykker dette slik:

Når det gjelder barnehageplass som tiltak så er det en regel hos oss at det alltid skal være endringstiltak i tillegg, da barnehage er et kompenserende tiltak

Alle barnevernlederne bekrefter i undersøkelsen at de gjennomgående vurderer barnehagen som et godt tiltak. Begrunnelsene gjenspeiler at barnehage anses som en god arena for både barna og foreldrene. Det er knyttet positive forventninger til at barnehagen har kompetente voksne som dekker barnas behov. Barnehagen bidrar også til at barna får oppleve strukturerte dager sammen med gode rollemodeller. Det begrunnes også med at det er viktig med samspill med jevnaldrende. En barnevernleder sier det slik:

Tiltaket er godt både fordi de drives av kompetente voksne og fordi barnehagen er en god arena for å lære sosiale ferdigheter.

Barnehagens vesentlige betydning for barns utvikling av sosiale ferdigheter bekreftes også av Greve (2007), som har undersøkt vennskap mellom barn i barnehage.

Barnehagen anses av barnevernlederne som et godt etablert faglig tiltak. Det er også fremhevet av barnevernlederne at barnehagen skal ha god kunnskap om barns utvikling og fungering både i forhold til kognitive, sosiale og emosjonelle områder, dermed kan det jobbes målrettet pedagogisk, systematisk og tverrfaglig. Dette krever imidlertid kompetente og strukturerte voksne med god veiledning og tett samarbeid med annen fagkompetanse. Tiltaket vurderes som et godt omsorgs- og pedagogisk tilbud som gir rom for at det arbeides strukturert med et konkret problem. Dette samsvarer med undersøkelser som er gjort for å se nærmere på foreldres opplevelse av barnehagen når den er et hjelpetiltak (Jektvik 2011).

Mer konkretisert sier barnevernlederne at barnehagen er et viktig tiltak fordi barnehagen vil bidra med viktig kompetanse innenfor sosial trening. Særlig i forhold til språkutvikling og inkludering. Dette gjelder også sosial kompetanse og ferdigheter i kommunikasjon, venneferdigheter og emosjonell utvikling. Dette fordi at barnet i barnehagen får viktig stimulering og øvelse i samhandling med andre barn og voksne (Gjems 2009, Greve 2007). Barnehagen kan også bidra positivt i forhold til grensesetting og følelsesmessige reaksjoner, på struktur og daglige opplevelser med jevnaldrende, og positive voksne. Med andre ord får barna oppfølging og omsorg fra utdannet personale, slik at de er sikret god stimulering dersom det er fare for mangel på dette i hjemmet.

Barnehagen har god tilgang til foreldrene gjennom daglig kontakt, og derfor mener barnevernlederne at barnehagen er en viktig arena for å bistå foreldrene i deres oppdragerrolle, gjennom å gi forelder råd og veiledning. De påpeker at foreldrene får dele sitt ansvar for barnet med voksne med særlig kompetanse på barn, og kan derfor få tilgang til råd og rettleiing/korrigerende. En av lederne sier det slik:

Under forutsetning av at barnehagen har tilstrekkelig kompetente medarbeidere vil både barn og foreldre få veiledning i forhold til barnets utviklingsbehov, i tillegg til at barnehagen er en trygg omsorgsbasis.

Det fremheves at det noen ganger er viktig å få en annen input enn det som foreldre gir og at de voksne i barnehagen er i en gunstig posisjon for å veilede foreldrene. Barnevernet vurderer ofte at barnehage kan være et godt stimulerings tiltak for barnet, parallelt med at foreldre også får veiledning på hvordan de kan følge opp selv i forhold til barnet. Det er også positivt at barnehagen har foreldresamtaler og kan ta opp ulike tema med foreldrene. Det som trekkes frem av barnevernslederne som begrunnelser for at barnehage er et viktig og godt tiltak er i stor grad slike faktorer som er viktige for alle barn som går i barnehagen. I Stortingsmelding nr. 41 "Kvalitet i barnehagen", legges det opp til et tettere samarbeid mellom hjem og barnehage, særlig i de daglige møtene, men også gjennom understrekningen av at barnehagen skal ha minst to samtaler med foreldrene pr. barnehageår (Kunnskapsdepartementet 2009). For foreldrene er det av stor betydning at de får tid og mulighet til å snakke med de voksne i barnehagen om eget barns utvikling og trivsel. Alle foreldre, og kanskje særlig foreldre til barn med spesielle utfordringer, har behov for å vite at barnet deres utvikler seg som det skal, og har det godt den tiden de er i barnehagen. Dette er også i tråd med hensikten for tiltaket slik beskrevet tidligere. Tiltaket skal bidra til at barn stimuleres, gis god omsorg og får et godt pedagogisk tilbud. Siden barnevernslederne beskriver barnehagen som en viktig arena både for det enkelte barnet og for foreldrene kan dette tolkes som et gjennomtenkt og bevisst tiltak fra ledernes side. Med andre ord er barnehagen som tiltak noe det knyttes positive forventninger til.

Samtidig var det flere barnevernsledere som mente at barnehage ikke alltid er et godt tiltak. Noen ganger kan barnehage være feil valg av tiltak, eller utilstrekkelig i forhold til barnets behov. Det kan også være utilstrekkelig siden barnevernet plikter å sette inn tiltak som medfører endring for barnet. En viser til dette slik:

Siden barnehage er et generelt tilbud og dersom barnevernet tilrår barnehageplass er det ut i fra et særskilt behov. Vi vurderer at barnehage kun er aktuelt parallelt med andre tiltak der tiltaka sammen kan forsterke hverandre og barnet får hjelp med det som er primærvansken (ofte vansker hjemme når barnevernet er inne).

Tilbudet er heller ikke et godt tiltak hvis det ikke inngås avtaler med barnehagen om hvordan barnehagen skal følge opp, eller hvis det er dårlig samarbeid mellom barnevern, barnehage og foreldre. Tiltaket trenger heller ikke være godt nok hvis barnehagen kvalitativt ikke er god nok, eller at barnehagens tilbud ikke samsvarer med barnets behov. Særlig ser det ut til å frustrere barnehageledere hvis det er ustabil bemanning og/eller for lite personale i barnehagen. Dette er også særlig vanskelig for de yngste barna som ofte trenger mer oppfølging. Det kan også handle om mangler på veiledning av foreldre og fokus på helhetlig bistand. En undersøkelse av barns trivsel og medvirkning i barnehagen viser at det er stor variasjon i ansattes kompetanse om små barns medvirkning og samspill. Det er voksne som fullt ut ser, forstår og tar hensyn til barnet, og er bevisst på å fremme godt samspill mellom barn og mellom barn og voksne. Det ser ut til å bidra til god trivsel hos de yngste. Men det er også ansatte som ser barn, men kanskje ikke alltid forstår, misforstår barnets intensjoner, eller rett og slett ikke tar hensyn til hva barnet vil, og som ikke klarer å fremme gode samspill (Bratterud, Sandseter og Seland, 2012).

Et annet problem som nevnes av flere er at barnehagen kan "kompensere", noe som ikke bestandig er heldig, fordi dette kan hindre endring i familien. Dette gjelder ved at barnehagen velger å dekke til problemer som er tilstede, ved å ordne opp selv, enten det er i forhold til praktiske ting eller ved å unnlate å ta opp ting som burde drøftes. Barnevernslederne skriver at dette ofte oppdages i overgangen til skole når barnet mister den omsorgen barnehagen representerer. Slik kan barnehagen tildekke alvorlig omsorgssvikt ved å kompensere sviktende omsorg i hjemmet, noe som kan føre til en forsinket omsorgsovertakelse.

Vi anså det også som viktig å få innsikt i hva barnevernslederne tenkte om bruk av barnehage som tiltak med tanke på barnets alder. Vi ønsket å vite om tiltaket brukes også for de yngste barna. Her viste tilbakemeldingen at fokuset først og fremst er at type tiltak bestemmes ut fra barnets behov, og ikke alder. Som det ble påpekt, er tiltak avhengig av bekymringsmeldingens innhold. Dette kan tolkes som at barnets behov styrer tiltaksvalg og at alder sjelden har stor betydning. Dette er også i tråd med tiltakets intensjon,

som tidligere er beskrevet. Lederne utdypet dette med å vise til at tiltaket vanligvis begrunnes med at barnet trenger mer utviklingsstøtte enn det foreldrene kan gi, samt at det strukturerer barnets hverdag. Én sa det slik:

Når vi vurderer barnehage som tiltak er det i regelen med bakgrunn i barnets omsorgssituasjon, atferd eller andre spesielle behov og da er alder uten betydning. Bruk av barnehage som tiltak vurderes som svært viktig i de fleste saker for barnevernet, i alle fall til barn over 1 år.

Andre faktorer som kom frem var at når foreldre er syke eller av andre årsaker ikke kan gi barna tilstrekkelig omsorg, regnes barnehage som kompenserende i omsorg og barnehagen blir spesielt viktig for å fremme sosial og emosjonell kompetanse. Flere påpekte at for de minste barna er det ofte viktig med alternativ omsorg og tilknytning, som tillegg til eller kompensasjon for foreldrefungering. For de eldre barna er det viktig med sosialisering og språkutvikling som forberedelse til skolestart. Det er også viktig at tiltaket og arbeidet i barnehagen tilpasses det enkelte barn og barnehage på et tidlig tidspunkt, slik at man kan forhindre skjevutvikling. Barnevernslederne mener at de minste barna bør ha stabile voksne som de kan ha en nær og trygg tilknytning til, og som kan bistå barnet i utvikling av en god tilknytningskompetanse. En barnevernleder sa det slik:

Vi vurderer det slik at det er viktig å jobbe med endringstiltak for de minste og også jobbe mye med tilknytningen.

For de eldre barna vurderes barnehage som tiltak som viktig for å knytte sosiale relasjoner med andre barn, bidra til utvikling av lekekompetanse og fremme samspill med andre barn og voksne. Barnehagen som arena for inkludering av fremmedspråklige barn og deres familier ble også trukket frem.

Offentlige stønader kan også ha betydning for alderen på barn som får barnehage som tiltak. Det kan være vanskelig å få inn barnehage som tiltak for de under 3 år på grunn av kontantstøtten. Én sa det slik:

Foreldre som har kontakt med barnevernet ønsker ofte ikke barnehageplass for de minste på grunn av at de mister kontantstøtten.

Det er også noen barn som har vedtak om barnehage som tiltak med bakgrunn i dårlig familieøkonomi. Dette gjelder særlig barn over 3 år.

Barnevernslederne begrunner i stor grad valg av barnehage som tiltak i tråd med gjeldene målsettinger. Barnehage som hjelpetiltak anses som et godt og viktig tiltak for barna og deres familier. Det ser ut som om begrunnelsene for å velge barnehage ofte er et av flere tiltak omkring familien. Barnehagen er derfor en av flere viktige samarbeidspartnere til barneverntjenesten, særlig fordi barnehagen også kan gi verdifulle opplysninger om foreldrenes fungering.

Avslutning

Vi viste tidligere til at det er viktig å fokusere på barns levekår og deres oppvekstssituasjon, slik at risikoen for dårlige levevilkår i voksenlivet minskes. Det kan også utvikles atferdsvansker hvis ikke barnehagen er i stand til å gi faglig god nok støtte til de barna som trenger ekstra støtte (Drugli 2008). Barnehagen er en viktig beskyttelsesfaktor for mange barn, da barnehagen har mulighet til å observere barnet over tid, slik at bedre tiltak kan settes inn etter behov. Barnehagen som arena for beskyttelse er ofte den viktigste arenaen de minste barna har for å bli sett, stimulert og fulgt opp. Dette betyr at de som arbeider i barnehagen må ha tilstrekkelig kompetanse på mange områder. Ikke bare på de områdene som barnehagen skal bidra til for alle barn, slik som aldersbestemt stimulering av ulike slag.

Alle som arbeider med barn har plikt til å melde fra til barnverntjenesten dersom de er bekymret for et barn. Dette pålegger også utdanningsinstitusjonene et tydelig ansvar for å gi de fremtidige yrkesutøverne trygghet til å vite når en slik plikt inntreffer, og handlingskompetanse nok til å vite hva de skal gjøre. Kunnskap om omsorgssvikt er viktig og må bli tydeligere i utdanningene (Emilsen og Bratterud 2011). Barnehagen bør i tillegg til å ha kunnskap om normalutvikling hos barn ha spesifikk kunnskap om omsorgssvikt. Det vil kunne bidra til godt forebyggende arbeid for barn og deres familie (Killèn 2009).

Barnehagen er et hjelpetiltak som av barnevernlederne vurderes som tjenelig både for barna og for deres familier, men de data som er analysert i denne artikkelen er kun deler av materialet og gir ikke et helhetlig bilde. Det er aktuelt å se nærmere på hvilke utfordringer som synes å være tilstede i forhold til samarbeid og kommunikasjon. I tråd med Backe-Hansen (2009) står ofte barnehagen ovenfor ulike utfordringer når samarbeid er påkrevet. Flere viser til at samarbeid mellom barnehage og barnevern krever en innsats for å få til økt respekt og forståelse (Lehn 2009, Mørland 2011, Halvorsen 2011). Vår undersøkelse viser blant annet at barnehagen står ovenfor flere utfordringer for å kunne bli et kvalitativt godt nok tiltak for barn og deres foreldre. Dette gjelder særlig i forhold til samarbeid, og hvordan samhandling og kommunikasjon mellom barneverntjeneste og barnehager foregår.

Referanser

- Backe-Hansen, E (2009). *Å sende en bekymringsmelding eller la det være? En kartlegging av samarbeidet mellom barnehage og barnevern*. Notat 6/2009. Oslo: NOVA
- Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet (2009). *Veileder: Til barnets beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten*. Oslo
- Bratterud, Å, Sandseter, E. B og Seland, M (2012). *Barns trivsel og medvirkning i barnehagen. Barn, foreldre og ansattes perspektiver*. Rapport 21/2012. Skriftserien fra Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge. NTNU Samfunnsforskning AS: Trondheim.
- Bratterud, Å og Emilsen, K (2010). *Små barns rett til beskyttelse Utvikling av tiltak for å styrke barnehageansattes kompetanse om vold og overgrep mot små barn*. Sluttrapport Forebygging 2007/1/0186. Rapport 18/2011 Skriftserien til barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge
- Bratterud, Å og Emilsen, K (2009). *Små barns rett til beskyttelse*. Artikkel i Barnehegefolk nr. 3-4/2009. Oslo: Pedagogisk forum
- Bunkholdt, V og Larsen, E (red.). (1995) *Metodisk barnevernsarbeid*. Oslo: TANO
- Drugli, M. B (2008). *Barn som vekker bekymring*. Oslo: Cappelen Akademiske forlag
- Emilsen, K og Stordal, G (2012). *Barns rettigheter i barnehagen – hvordan sikre at barnekonvensjonen virkeliggjøres i barnehagen?* Barnehegefolk nr. 2/2012. Oslo: Pedagogisk forum
- Emilsen, K og Bratterud, Å (2011). *Barnehageansatte sitt kompetansebehov ved håndtering av bekymring for barns omsorgssituasjon*. Artikkel i FoU i Praksis 2010. Rapport fra konferanse om praksisrettet FoU i lærerutdanning, Trondheim 10. og 11.mai. 2010 (s. 115-123) Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Frønes, I og Strømme, H (2010). *Risiko og marginalisering Norske barn levekår i kunnskapssamfunnet*. Oslo: Gyldendal Akademiske
- Gjems, L (2009). *Å samtale seg til kunnskap. Sosiokulturelle teorier om barns læring om språk og gjennomspråk*. Bergen: Fagbokforlaget
- Greve, A (2007). *Vennskap mellom små barn i barnehage*. Oslo: Universitetet i Oslo, Utdanningsvitenskapelig fakultet.
- Halvorsen, B (2011). *Muligheter og begrensninger Samarbeid mellom barnehage og barnevern når barnehageplass er tiltak under barnevernet*. Masteroppgave i spesialpedagogikk. Trondheim: NTNU
- Jektvik, E. L.W, (2011). *En vanlig familie med et vanlig barn. En studie av foreldres opplevelse av å bruke barnehageplass som et hjelpetiltak i barnevernet* Masteroppgave i spesialpedagogikk. Trondheim: NTNU
- Killèn, K (2009). *Sveket 1. Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Kristofersen, L. og Claussen, S.E, (2008). *Barnevern og sosialhjelp*, Notat 3/2008, Oslo: NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring).
- Kunnskapsdepartementet (2009). *St.meld. nr. 41 (2008-9). Kvalitet i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Lehn, E.W. (2009). *Dårlig magesfølelse: Grunnlag for bekymringsmelding? Sentrale mønster i barnehageansattes arbeid med barn som bekymrer*. Masteroppgave i Spesialpedagogikk. NTNU
- Mørland, B. (2011). *Små barns rett til beskyttelse - med blikk mot utdanningsinstitusjoner*. FoU i Praksis. Rapport fra konferanse om praksisrettet FoU i lærerutdanning. Trondheim 10. og 11. mai 2010. Trondheim: Tapir Akademiske forlag

Prop.105 L (2009–2010) *Endringer i barnehageloven*. Oslo

Ringdal, K. (2001). *Enhet og mangfold. Samfunnsfaglig forskning og kvantitativ metode*. Bergen. Fagbokforlaget

Sagbakken A. (2004). *Barnehagen som tidlig hjelp for småbarn i risikofamilier*. I: Livsmot. Barn i Norge 2004. Oslo: Voksne for Barn.

Statistisk sentralbyrå (2012):<http://www.SSB.no/barnevern>

Statistisk sentralbyrå (2011). <http://www.ssb.no/emner/04/02/10/barnehager/>

Øverlien, C, og Sogn, H.(2007). *Kunnskap gir mot til å se og trygghet til å handle*. NKVTS rapport 3/2007.